

21. YÜZYILDA
ERMENİ
KİMLİĞİNE
ELEŞTİREL
YAKLAŞIMLAR:
KIRILGANLIK,
DİRENÇ VE
DÖNÜŞÜM

21. YÜZYILDA ERMENİ KİMLİĞİNE ELEŞTİREL YAKLAŞIMLAR:
KIRILGANLIK, DİRENÇ VE DÖNÜŞÜM
Konferans Tebliğleri
Ekim 2016

21. YÜZYILDA ERMENİ KİMLİĞİNE ELEŞTİREL YAKLAŞIMLAR:
KIRILGANLIK, DİRENÇ VE DÖNÜŞÜM

Bu kitap, 7-8 Ekim 2016'da Hrant Dink Vakfı Anarad Hığutyun Binası Havak Salonu'nda yapılan '21. Yüzyılda Ermeni Kimliğine Eleştirel Yaklaşımlar: Kırılğanlık, Direnç ve Dönüşüm' başlıklı konferansta sunulan tebliğleri içermektedir. Konferans Hrant Dink Vakfı tarafından, Hamazkayin Ermeni Eğitim ve Kültür Birliği'nin işbirliği, Calouste Gulbenkian Vakfı ve İsveç Konsolosluğu'nun desteğiyle düzenlenmiştir.

ISBN 978-605-80712-4-7

EDİTÖR

Altuğ Yılmaz

ÇEVİRİ

**Altuğ Yılmaz, Cansen Mavituna,
Kayuş Çalıkman Gavrilof, Tina Kopma**

REDAKSİYON

Altuğ Yılmaz, Pınar Terzi

DİZİN

Lara Taş

YAYIN KOORDİNASYON

Arıcan Paker, Karun Özçelik, Lara Taş

KİTAP TASARIMI VE TASARIM DANIŞMANLIĞI

BEK Tasarım ve Danışmanlık

TASARIM UYGULAMA

Leda Özber

BASKI

Mas Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3

34408 Kâğıthane / İstanbul

T: 0212 294 10 00

sertifika no: 12055

İSTANBUL, MAYIS 2020

© Hrant Dink Vakfı Yayınları

Anarad Hığutyun Binası

Papa Roncalli Sok. No: 128

Harbiye 34373 Şişli / İstanbul

T: 0212 240 33 61-62 | F: 0212 240 33 94

info@hrantdink.org | www.hrantdink.org

21. YÜZYILDA

ERMENİ

KİMLİĞİNE

ELEŞTİREL

YAKLAŞIMLAR:

KIRILGANLIK,

DİRENÇ VE

DÖNÜŞÜM

HRANT DİNK VAKFI

HRANT DİNK'İN, 19 OCAK 2007'DE, GAZETESİ AGOS'UN ÖNÜNDE
ÖLDÜRÜLMESİNDEN SONRA, BENZER ACILARIN YENİDEN
YAŞANMAMASI İÇİN; ONUN DAHA ADİL VE ÖZGÜR BİR DÜNYAYA
YÖNELİK HAYALLERİNİ, DİLİNİ VE YÜREĞİNİ YAŞATMAK AMACIYLA
KURULDU. ETNİK, DİNİ, KÜLTÜREL VE CİNSEL TÜM FARKLILIKLARIYLA
HERKES İÇİN DEMOKRASI VE İNSAN HAKLARI TALEBİ, VAKFIN
TEMEL İLKESİDİR.

VAKIF, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ALABİLDİĞİNE KULLANILDIĞI,
TÜM FARKLILIKLARIN TEŞVİK EDİLİP YAŞANDIĞI, YAŞATILDIĞI VE
ÇOĞALTILDIĞI, GEÇMİŞE VE GÜNÜMÜZE BAKIŞIMIZDA VİCDANIN AĞIR
BASTIĞI BİR TÜRKİYE VE DÜNYA İÇİN ÇALIŞIR. HRANT DİNK VAKFI
OLARAK 'UĞRUNA YAŞANASI DAVAMIZ', DİYALOG, BARIŞ, EMPATİ
KÜLTÜRÜNÜN HÂKİM OLDUĞU BİR GELECEKTİR.

AÇILIŞ	RAKEL DİNK Karşılama Konuşması 9
	MEGUERDITCH MEGUERDITCHIAN Açılış Konuşması 13
	KHACHIG TÖLÖLYAN Açılış Bildirisi 16
I. BÖLÜM KAVRAMSAL TARTIŞMALAR	HRATCH TCHILINGIRIAN Ermeni kimliğinde 'Ermeni' olan nedir? 31
	RAZMIK PANOSSIAN Anayurtlar ve Diasporalar: Çok-Yerelli Bir Ulusal Kimlik İnşa Etmek 41
II. BÖLÜM SOYKIRIM SONRASI TEZAHÜRLER	MEHMET KARASU, MELEK GÖREGENLİ, REMZİYE YEŞİLYAPRAK Gençlerin Bakış Açısıyla 1915: Türkiye-Ermenistan Karşılaştırması 53
	D. FIRAT, Ö. GÜRPINAR, Ö. MUTİ, B. ŞANNAN (BELLEK VE KÜLTÜR SOSYOLOJİSİ ÇALIŞMALARI DERNEĞİ) Soykırımı Hatırlamak: Ermeni Gençlerin Post-Belleği Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Ermenistan, Türkiye, Lübnan, Fransa) 79
III. BÖLÜM ZAMANSAL VE MEKÂNSAL BOYUTLARIYLA DİASPORA KİMLİKLERİ	CAREL BERTRAM Amerikalı Ermeniler ve Anadolu'luluk Kimliği: 'Ev'le Karşılaşmak 93
	RUBINA PEROOMIAN Amerikalı Ermeni mi, Ermeni Kökenli Amerikalı mı? Amerika'da Soykırım Sonrası Dönemin Koşulları ve Kimlik Dinamikleri 105
	KONRAD SIEKIERSKI Günümüz Romanyası'nda Ermeniler: Diasporik Kurumlar ve Tezahürler 117
IV. BÖLÜM ULUSAL KİMLİK OLARAK 'ERMENİ'	SUREN TANİELYAN Ermenistan'da Temel Kimlik Meselelerinin Kırılganlığı 129
	HARUTYUN MARUTYAN 24 Nisan 1990 Gösterileri ve 'Soykırım Kurbanı' Klişesinin Aşılması 135

**V. BÖLÜM
TÜRKİYE'DE
ERMENİLER**

HRAG PAPAZIAN

Türkiye'de Ermeniler ve Öteki Ermeniler 157

EMRE CAN DAĞLIOĞLU

12 Eylül Rejimi ve Türkiyeli Ermeni Kimliğinin Yeniden Dizaynı 165

CHRISTOPHER NICHOLAS SHEKLIAN

Etnik-Dinî Kimlik Açısından Seküler Hukukun Açmazları 185

EDEN NABY

21. Yüzyılda Kimliğin Muhafazasında Süryaniler ile Ermeniler Arasındaki Ortaklıklar 195

MEHTAP TOSUN

Kolektif Bellek Aracılığıyla Kimliğin Geri Çağrılması ve 'Kendi'nin Yeniden İnşası: Dersim Ermenileri 205

**VI. BÖLÜM
EDEBİYATTA
KİMLİĞİN TEMSİLİ**

MURAT CANKARA

'Biz' ile 'Onlar' Arasında: 'Öteki'nin Dilinde (Bir) Tanıklık Üzerine 223

NAREG SEFERIAN

Amerikalı Ermeni Kimliğiyle Hesaplaşmak: Ararat Yolculuğu ve Kaderin Kara Köpeği 237

ARTO VAUN

Doğuştan Gelen ve Çabayla Elde Edilen: Dünyalar Arasında Çokdilli Şair 247

SİRANUŞ DVOYAN

Fransa Ermeni Diaspora Edebiyatında Kaybın Temsili 253

ARARAT ŞEKERYAN

Yeniden Doğuştan Yok Oluşa: Mütareke Dönemi Ermeni Entelijansiyası ve Büyük Ermenistan'ın Kayıp Marşları, 1918-1919 263

DEANNA CACHOIAN-SCHANZ

Kimlikler, Aidiyetler ve Anadilleri Arasında Ulus-Ötesi Ermeni Feminist Diyaloglar 289

KAPANIŞ FORUMU

MODERATÖR: KARİN KARAKAŞLI

KONUŞMACILAR: SİLVA KUYUMCUYAN, RAZMİK PANOSSIAN, VATCHE PAPAZIAN, ARUS YUMUL
Güncel Pratikler, Gelecek Yönelimleri 305

YAZARLAR HAKKINDA 327

DİZİN 333

KARŞILAMA KONUŞMASI

RAKEL DİNK

Sevgili misafirler, değerli davetliler; hoş geldiniz.

Sireli paregamner yev harkeli hravyalner, pari yegak.

Öncelikle Hrant Dink Vakfı olarak, Hamazkayin ile birlikte İstanbul'da bu konferansı düzenlemekten ne kadar mutlu olduğumuza belirtmek isterim. Gülbenkyan Vakfı ve İsveç Konsolosluğu'na da destekleri için ayrıca teşekkür ederim.

İçinde bulunduğumuz bina eski bir Ermeni okulu; Anarad Hıgutyun Rahibeler Birliği tarafından kurulan pek çok okuldan biri. Anarad Hıgutyun Rahibeler Birliği, Katolik Ermeni toplumunda özellikle yoksul ailelerin kız çocuklarının kendilerini dinî hayata adanmaları ve eğitimlerinin sağlanması amacıyla 1840'larda, Ermeni Katolik Patriği IX. Bedros (Hasunyan) tarafından planlanmış ve Rahibe Andonyan tarafından uygulamaya konmuş. Merkez binası Pera'daki Valideçeşme Sokağı'nda inşa edilen birlik, İstanbul'da anaokulu, ilkököl ve lise düzeylerinde eğitim kurumları kurduktan sonra Doğu vilayetlerinde ve Kilikya'da yirmiden fazla şehir ve köyde eğitim çalışmalarına başlamış. Pangaltı Anarad Hıgutyun Okulu 1903 yılında açıldı. İlk binasının küçük ve yetersiz olmasından ötürü, 1915'te, şimdi içinde bulunduğumuz binaya taşındı. 60'lı yıllarda yüzlerce öğrencisi olan okul 2004 yılında öğrenci sayısının azlığı nedeniyle eğitim faaliyetine son verdi. Hrant Dink Vakfı'nı bu binaya, okulun burada hizmet vermeye başlamasından yüz yıl sonra, 2015'te taşındık. Ve bu binada, İstanbul'da, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü'nün temellerini atma çalışmalarını yürütüyoruz.

Soykırım'ın yüzüncü yıldönümü vesilesiyle yaptığımız '1915'te bugün' çalışması sırasında,¹ 24 Nisan 1915 gecesi, o zamanlar Ceditiye Sokağı olarak anılan, şu anda bulunduğumuz sokaktan pek çok aydının toplatıldığını tesadüfen öğrendik. Bugün İstanbul'da, bütün bu hafıza ve geçmişin ağırlığıyla Ermeni kimliğinin farklı boyutlarının bilimsel bir toplantıda tartışılıyor olmasının, travmamızı anlamak ve aşmak konusunda Ermenilerin geldiği önemli noktayı da sembolize ettiğini düşünüyorum. Türk kimliği açısından da, Ermeni kimliğinin her boyutuyla burada tartışılıyor olması, Ermeni paranoyasından kurtulmak için bir katkıdır.

Eşim Hrant'ın 'Türklüğe hakaret'ten yargılandığı yazı dizisinin başlığı 'Ermeni Kimliği Üzerine'ydi. Sivilleşme, Ermenistan'la kurulacak ilişkiler, kurumlarımızın kimliğe etkileri gibi, pek çok açıdan

¹ Hrant Dink Vakfı, 2015 yılında açtığı '1915'te Bugün' adlı Twitter hesabından, çeşitli dillerdeki kaynaklar ışığında, Soykırım sırasında yaşananları gün gün anlatan tweet'ler atmıştı.

Ermeni kimliğini tartıştığı bu yazı dizisinde dava konusu olan cümle ise, Ermeni kimliğinde Türklerin yeriyile ilgiliydi. Türklerin inkârına odaklı bir duruşun Ermeni kimliğini zehirlediğini ve Türklerin Soykırım'ı tanınmasına odaklanmanın, Ermeni kimliğinin uyanışını erteleyen bir zaman kaybı olduğunu düşünüyor, onun yerine, kadim Ermeni toplumunun körelmiş üretim yeteneğini tekrar fişekleyebilecek konulara eğilmeyi önemli buluyordu.

Sözlerime Hrant'ın, Agos'un kurulduğu 1996 yılında, Agos daha iki aylıkken yazdığı bir yazıyı sizinle paylaşarak devam etmek istiyorum.

Lirik Yalnızlık²

“Yalnızlık paylaşılmaz” demiş Özdemir Asaf.

Peki, nedir paylaşılan o halde?

Şölen midir ortak yaşamın en keskin göstergesi?

O da değil işte. O gece bunun en yalın göstergesi değil miydi?

Benim açımdan, aynı saatlere çakışmış iki önemli program vardı o gece. İlki bizim Yerez'in³ dans gösterisi, önce oraya uğruyorum. Yazık! Salon çok tenha. Ama bravo çocuklara! Sahnede elden geleni yapıyorlar yine, morallerini bozmaksızın.

İkinci durağım Açık hava Tiyatrosu, büyük bir müzik şöleni var orada.

Adımı da ne güzel koymuşlar öyle!

Lirik Tarih.

Devlet protokolü, yabancı protokol, yerli ve yabancı basın ve yurtdışından gelen binlerce delege, doldurmuşlar Açık hava'yı. Programda ne ararsanız var. Türkiye'nin tarihine ve bugününe sığmış tüm kökenler, kendi kültürlerini yansıtan müzikleriyle ve oyunlarıyla art arda resmigeçit yapıyorlar. Türkü, Rum'u, Yahudi'si, Çerkes'i ve daha birçok değişik ama aynı bahçenin ortak değerleri, güzel bir manzara oluşturuyorlar sahnede. Heyecanlanmamak elde değil.

Ancak bu duygularım kursağımda kalıyor program ilerledikçe. Biz Ermeniler yokuz bu bahçede.

Yazık, çok yazık!

Adam mı bulamadılar yoksa?

“Ben çıkar söyledim be” diye haykırmak istiyorum oracıkta.

² Agos, 7 Haziran 1996; *Bu Köşedeki Adam* (İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yay., 2009), s. 277-278.

³ 1994 yılında İstanbul'da Getronagan Lisesi çatısı altında kurulan ve faaliyetlerini 1999 yılına kadar sürdüren, 12-21 yaş arası gençlerin yer aldığı Yerez Dans Topluluğu.

*Yeraz'ın çocukları geliyor gözüme bir an. Nasıl da çırpınıyorlardı
oysa şu ortak paydaya bir şeyler katabilmek için, biraz ötede.*

Kalabalığa bakıyorum, herkes mutlu... Ya ben?

Ben yalnız.

*Yürüyorum kırgın adımlarla şimdi. Mısralar, nağmeler dökülüyor
dudaklarımdan kendiliğinden.*

*"Firkatin aldı bütün neşve-ü tabım bu gece" diyor Bimen Şen, yalpa-
layan adımlarımın es temposuyla.*

*"Ben kulunum, sen efendimsin benim" diyor Nigoğos Ağa, dişlerimin
keman gıcirtısıyla.*

*"Bilmem ki safâ, neşe bu ömrün neresinde" diyor Levon Hancıyan,
burun direklerimin si bemol sızıntısında.*

*"Gamzedeyim deva bulmam" diyor Tatyos Efendi, göğüs kafesimi
zorlayan ud sesleriyle.*

Ve...

*"Kimseye etmem şikâyet, ağlarım ben hâlime" diyor Kemani Sarkis
Suciyan Efendi, gözyaşlarımın şırıltısında.*

*Şimdi ne yapmamız lazım? Bizi dışlayanlara uzun uzun Ermenilerin
müzikte, tiyatrodâ, mimaride ve her türlü sanatta bu ülkeye yaptıkları
hizmetleri sil baştan anlatmamız mı gerekiyor yoksa?*

Anlatacağız tabii, hem de hiç bıkmadan, hiç usanmadan.

Ama önce gelin, şu lirik yalnızlığımı paylaşalım başta.

Evet, insanlık kötünün, ölümün ve dünyanın acımasızlığı altın-
da ezilmiş vaziyette varlığını sürdürüyor, sürdürecektir. Umudu, imanı
ve özellikle sevgiyi koruyarak yaşamak, bizim görevimiz. Hiç kimse
anne-babasını, ırkını seçemez; ailenin, ırkın, kimliğin içinde bulur ken-
dini. Ama bunun yanında, doğada, çevremizde olan her şey bizi ve kim-
liğimizi etkiler ya da etkilemek ister. Yetiştirenlerin öğrettiklerinden,
değerlerinden, algılarından, inançlarından, tavır ve davranışlarından etki-
leniriz, temelleniriz, oluşuruz, besleniriz, onları örnek alırız. Kimliğimizi
oluşturan etkenlerin bir bölümünü, neye inanacağımızı, nerede ve nasıl
yaşayacağımızı seçebiliriz. Fakat hiçbir kimlik, kendini yaşarken ötekini
hor görme, küçük görme, ona hakaret etme, ondan nefret etme hakkına
sahip görmemeli kendini. Kimliğimizin sorumluluğunu taşımak, geçmi-
şimizi anlamak ve taşımak, geleceğimize onur katmakta paydaş olmak
için itici güç oluşturmak da; kırgın, öfkeli ve bağışlamaz bir tutumla, has-
talıklı yaşamak veya yaşamamak da bizim elimizde, bizim seçimlerimiz.

Bu iki gün boyunca, burada biz Ermenilere özgü olan veya belki de olmayan, kimliğimize mal olmuş davranışlarımızın ve algılarımızın olumlu-olumsuz etkileri irdelenecek; sıkıştırılmış durumların hem kendimiz, hem etrafımız için getirileri-götürüleri tartışılacak. Bir zamanlar Ermeni çocukların koşuşturduğu, eğitim aldığı Anarad Hıgutyun binasının salonlarında Ermeni kimliğimizi tartışmak, anlamlandırmaya çalışmak, öğrenmek, siz değerli akademisyenlerden araştırmalarınızı dinlemek ve bu kimliği geleceğe sağlıklı, insani değerleri en önde tutan bireyler olarak nasıl taşıyabileceğimizi tartışmak, her birimize çok şey katacaktır.

Ermeni, Türk, Kürt, Rum, Çerkes, Yahudi, Süryani; bu topraklardaki yalnızlığı kıran herkese çok teşekkür ediyorum. Verimli bir konferans diliyorum hepimize.

AÇILIŞ KONUŞMASI

MEGUERDITCH MEGUERDITCHIAN

Ermeniceden çeviren

KAYUŞ ÇALIKMAN GAVRİLOF

Merhaba, sevgili ve saygıdeğer misafirler.

Hrant Dink Vakfı ve Hamazkayin Ermeni Eğitim ve Kültür Birliği'nin işbirliğiyle düzenlenen bu konferans, genel temasının 'Ermeni kimliği' olması itibarıyla bir ilk; bugüne dek, Yerevan Devlet Üniversitesi'nin işbirliğiyle, Diaspora Ermeni Edebiyatı incelemelerine odaklanmış olan Hamazkayin açısından da bir yenilik.

Bu, üç dilli bir konferans olacak; Ermenice, Türkçe ve İngilizce olarak sunum yapmak mümkün. Bu konuşmayı hangi dilde yapacağıma karar vermekte zorlandım. İlk, günümüzün *lingua franca*'sı olan İngilizceyi kullanırsam dinleyicilerin çoğunluğuna aracısız bir şekilde ulaşacağımı düşünsem de, hemen Ermenicede, daha doğrusu Batı Ermenicesinde karar kıldım. Ermeni olup, Ermenice bilip, Ermenice konuşma imkânına sahip olup, İstanbul gibi bir yerde başka bir dilde konuşmak olmazdı.

İstanbul, günümüz Batı Ermenicesinin doğduğu yerdir. Burada Eski Ermeniceden kalan ve Ermenicenin taşra lehçelerine ait unsurlar bir araya gelip temizlenmiş, arınmış ve bugün konuşulan dilin zeminini oluşturmuştur. Bu dil, yabancı dillerin etkileriyle zenginleşmiş, modernleşmiş, canlı, işlevsel, edebî eserlerin üretildiği Batı Ermenicesine dönüşmüştür. Bugün Batı Ermenicesinin kaybolan diller sınıfında olduğu söyleniyor, oysa dil sadece bir toplumun temel kimlik özelliklerinden biri değil, başlı başına kimlik inşa eden bir etkidir. Ermenice tehlike-deyse, dünyanın her yerine dağılmış olan Batı Ermenileri için Ermeni kimliği de tehlike altında mıdır? Öyleyse, bu nasıl, hangi büyüklükte bir tehlikedir? Yabancılaşma, kaçınılmaz olarak, bir aradalığa karşı tehdit teşkil eder. Tek bir Ermeni kimliği hakkında konuşmak mümkün müdür? Ermeni toplulukların mukavemet derecesi nedir? Ermeni kimdir? Sorulabilecek birçok soru var ve eminim, bu soruların hiç olmazsa bir kısmının cevabı bu konferansın sonunda alınmış olacak.

Kimlik meselesi çoğu zaman, "Ermeni kimdir?" veya daha da saçma şekliyle, "Kim Ermeni'dir?" gibi yanlış sorularla ele alınıyor. Bunları yaratıcı sorular olarak görenler, bu tür sorularla bir şahsın kimliğinin

belirlenebileceğini düşünürler. Birinin Ermeni olup olmaması, kişilerin dinî kimliği gibi, bireysel vicdan, bilinç ve kararlar ile ilgilidir. Herhangi bir kişi ya da kurum, bir başkasının kimliği hakkında karar veremez. Bazı kurumlar, yasal bir ayrımı reddederek, bir kimliğin nesnel ve resmî düzeydeki tanınırlığını, örneğin bir yurttaşlık hakkını engelleyebilir. Ermeni olduğunu hisseden veya böyle bir bilinç taşıyan birinin Ermeni olduğu tartışılmaz. Ancak, Ermeni olduğunu söyleyenlerin ortak özelliklerini araştırarak, Ermeni kimliğini tanımlamak da mümkündür. Bir kimliği tanımlamak çok katmanlı, karmaşık, sayısız parametreler barındıran bir meseledir. Bu bileşenlerin her birinin ağırlığı farklıdır; farklı biçimlerde ve ölçülerde bir mukavemet oluştururlar. Kimliğin şekillenmesi ve tanımlanmasında her özelliğin kendine has, özel bir katkısı vardır. Dil, din, gerçek veya hayalî vatan, günlük yaşama dair ayrıntılar, kültürel değerler, eğitim düzeyi ve kalitesi, nesilden nesle geçen ailevi gelenekler, özellikle de binlerce yıldır varlığını sürdüren topluluklarda, kimliğin gücünü etkileyen öğelerdir.

Ermeniler gibi, dünyanın her yanına dağılmış halklar için bir kimlik tanımı yapmak çok zordur. Ermeni gerçekliği içinde, Ermenistan'ın az çok oturmuş nüfusu, Diaspora'daki darmadağın –dolayısıyla çok renkli– Ermeni toplulukları ve Türkiye'deki farklı ama yine rengârenk 'kalıntılar' yer almaktadır. Her bir ülkenin Ermeni'si kendine has özellikler taşır. Amerikalı Ermeniler, Avrupalı Ermenilerden farklıdır; Avrasya ülkelerindekiler birbirlerinden farklıdır; bunların hepsi, Ortadoğu Ermenilerinden farklıdır; onlar da anavatanlarında yaşayan Ermenilerden farklıdır. Ermeni gerçekliğinin barındırdığı bu çeşitlilik içinde farklılıklar da kaçınılmazdır. Farklı yerlerde yaşanan siyasi değişimler veya güvenlikle ilgili gelgitler durumu daha da zorlaştırarak, Ermenileri kimlikle ilgili yeni tehlikelerle karşı karşıya bırakmaktadır. Yarım asır önce Ortadoğu'daki Ermeni toplumları, Ermeni Diasporası'nın kimliği üzerinde belirleyici rol oynayan, etkili, dinamik bir ortam oluşturmuşlardı. Bugün bu toplulukların hepsi yaşamsal sorunlarla karşı karşıya. Bu şartlar altında tek bir Ermeni kimliğinden söz etmek mümkün mü? Yüzeysel bakıldığında “Hayır” denebilir fakat sanırım son tahlilde cevap olumlu olacaktır, çünkü bu kimliği tanımlayan tüm parametrelerin, toplumu oluşturan tüm bireyler ve gruplarda aynı anda bulunması şart değildir; bazı belirgin özelliklerin aynı olması yeterlidir. Ermeni halkının her kesimine yayılmış olan ortak paydalar, zayıf bir şekilde de olsa, onları birbirine bağlar.

Tüm halklar için kimlik meselesinde belirleyici olan genel ilkeler Ermeniler için de geçerlidir, ancak Ermeni halkı, ayrıca, soykırımın

damgasını da taşıyor. Böyle toplumlarda öz savunma ilkesi devreye girer. I. Dünya Savaşı sırasında tehcir edilen ve tehcirden sağ kurtulan Ermenilerin, sonraki dönemlerde ekonomik nedenlerle vatanını terk eden Ermenilerden daha dayanıklı, daha dirençli olduğu söylenebilir. Özellikle Ermenilerle ilgili sorunların ele alındığı uluslararası platformlarda, Ermeni kimliğinden uzaklaştığı düşünülen insanların bir süreliğine de olsa sahaya çıkıp köklerine yaklaştıkları zamanlarda Diaspora'nın sağlam ve dayanıklı görüntüsü dikkat çeker. Ermenilerin coğrafi olarak dağılmış olması, temas ve entegrasyon açısından elverişsiz bir durum teşkil etse de, modern iletişim araçları ilişkileri son derece kolay hâle getirmiştir. Uçak, telefon, internet gibi teknolojiler, sağladıkları hızla, kültürel ve kimlik açısından belirleyici ortak paydaların korunmasına ve yeni ortak paydaların oluşmasına olanak vermektedir.

Günümüzde, Ermeni dünyasının coğrafi bir odak noktası var: Ermenistan Cumhuriyeti. Buradaki hazır modelin, çekirdeğin etrafında bir beden oluşacak ve şekillenecek, toplumsal özellikler belirginlik kazanacaktır. Bu süreç, dünya üzerindeki Ermenilerin çok küçük bir kısmını kapsasa da, doğallığı içinde ilerlemektedir. Bu tür toplantılar, özellikle İstanbul'da düzenlenmiş böyle bir konferans, aynı doğrultuda yol alan inisiyatiflerdir.

Türkiye'de yaşayan Ermeniler kendilerine ait, ayrı bir kutup oluşturmuşlardır. Hrant Dink'e göre bu topluluk ne anavatana, ne de Diaspora'ya aittir. Türkiye Ermenilerinin diğer Ermenilerle bağları, bilinen nedenlerle, 75 yılı aşkın bir süredir minimum düzeydedi. Ancak bugün, Diaspora ile ilişkiler doğal hâle gelmiştir. Hamazkayin'in İstanbul Ermenileriyle bağları, birkaç senelik bir geçmişe sahiptir. Karşılıklı tanışma ziyaretleri, eğitsel ve kültürel ilişkiler sayesinde sağlam dostluklar kuruldu ve iş birliği yapma iradesi ortaya kondu.

Bu etkinliğin tek olmayacağından eminiz, zira bu konferans, siyasi açıdan pek teşvik edici olmayan şartlara rağmen yapılıyor. Son kırk sene zarfında, on beş sene süren bir iç savaş, iki devlet arasında sekiz sene süren bir savaş gibi pek çok sıkıntının yaşandığı bölge yine yangın yeri. Suriye'deki savaş iç savaş olmaktan çıkmış ve beş seneyi doldurmuş durumda. Birçok diğer ülkenin durumu da istikrarlı değil. Bu şartlar altında böyle bir konferans için bir araya gelmiş olmayı, herhâlde yine, Ermeni kimliğinin kendine has bir özelliğine borçlu yuz. Başarılar dilerim.